

pontja (*Základní knihovna – Ústředí vědeckých informací ČSAV*) koncepciót dolgozott ki mind az információközvetítők, mind a felhasználók képzésére. E koncepció napjainkig eljutott a folyamatos végrehajtás stádiumába.

A tájékoztatók képzését két – egyenként 6–6 napos bentlakásos – tanfolyammal oldották meg. A tanfolyamokat ún. szakmai megbeszélés zárja. Ha ez a megbeszélés sikeresnek bizonyul, a résztvevők olyan bizonyítványt kapnak a tanfolyam elvégzéséről, amelynek „besorolási értéke” van.

Az első – alapozó – tanfolyam tematikája a következő:

1. A Csehszlovák Tudományos Akadémián folyó információs tevékenység az intézeti könyvtárak és információs központok működésére való tekintettel. A szóban forgó intézményekre vonatkozó jogszabályok.
2. A tudományos, műszaki és gazdasági információs rendszer Csehszlovákiában. Az ágazati, szakmai, intézményi és speciális információs központok. Az Akadémia Alapkönyvtárának hálózati feladatai, a hálózati tagintézményekkel való együttműködés formái.
3. Az információforrások. Primer és szekunder dokumentumok. Gyarapítás, feldolgozás, tárolás.
4. Címleírás – szemináriummal.
5. Kölcsönzés, állományvédelem.
6. A könyvtárak berendezése és a kispépesítés.
7. A reprográfia alapjai.
8. Bibliográfia és az információs munka egyéb formái – dióhéjban.

A második tanfolyamon az alábbi témakörökkel ismerkednek meg a hallgatók:

1. Az állami információs politika. Az információs rendszerre vonatkozó legfontosabb kormányhatározatok. Az Akadémia információs hálózata, a hálózat munkájának tökéletesítése, nemzetközi kapcsolatok.
2. A gyarapítás elvi kérdései az akadémiai hálózatban, KC-bejelentési kötelezettségek. Gyűjtőkori együttműködés és koordinálás.
3. A tartalmi feltárás kérdései. A szakirodalom dokumentációs feltárása.
4. Bibliográfia, irodalomkutatás, elemző tevékenység – gyakorlatokkal.
5. Az információs tevékenység gépesítése és automatizálása. Az e célt szolgáló intézményrendszer.
6. Reprográfia és mikrográfia. Mikrofilmek és mikrofilmlapok kezelése.
7. Berendezési és felszerelési kérdések.

A tanfolyamokon kívül – évi 3–4 alkalommal – továbbképző előadásokra hívják be a hálózat tájékoztatóit.

A felhasználók számára kötelező jellegű előadássorozatot rendszeresítettek. A vezető káderek számára pl. a következő tematikával:

1. Az információk jelentősége a vezetők és irányítók körében. A csehszlovákiai tudományos, műszaki és gazdasági információs rendszer. A csehszlovákiai könyvtári rendszer.
2. Az akadémiai információs rendszer. A természet- és műszaki tudományok, illetve a társadalomtudományok információs problematikája.
3. A NTMIR és a NTMIK.
4. A szocialista országok akadémiai információs együttműködése. A MISZON.
5. Az információs munka gépesítésének és automatizálásának lehetőségei.
6. A Csehszlovák Tudományos Akadémia információs és könyvtári rendszerének speciális problémái.

/ZAHRADIL, J.: *Výchova v oblasti vědeckých informací v Československé akademii věd. = Technická Knihovna, 23. köt. 8. sz. 1979. p. 166–170.*

(Futala Tibor)

On-line bibliográfiai rendszer oktatása

Az on-line bibliográfiai rendszerek széles körű használata egyre inkább szükségessé teszi az ilyen tárgyú oktatás beépítését a tantervekbe. A különféle képzési formákról nyújt áttekintést S. P. HARTER-nek a *Proceedings of the ASIS Annual Meeting 1977.* évi kötetében megjelent cikke. A cikk a DIALOG, az OCLC (Ohio College Library Center = Ohioi Egyetemi Könyvtárak Központja) és a MEDLINE (Medical Literature Analysis and Retrieval System On-line = Orvosi Szakirodalom-elemző és Információkereső On-line Rendszer) ismertetésére indított tanfolyamokról számol be részletesen.

A DIALOG mintegy 60 adatbázishoz biztosít hozzáférhetőséget, de közülük csak 6 vehető igénybe a Lockheed oktatási programja révén. A DIALOG oktatásának három fő célja volt:

1. az on-line keresésben való jártasság megszerzése;
2. a kérdező és kereső stratégiák kidolgozásában való jártasság megszerzése;
3. általános áttekintés az on-line rendszerekről, az adatbázis-iparról és az automatizált információátvitel és -keresés alapfogalmairól.

Az 1. célt úgy valósították meg, hogy minden hallgatót odaültettek a terminálhoz, miután már korábban megismerkedett a DIALOG rendszerrel. A 2. célt időhiány miatt csak részben teljesítették. A 3. célt osztályfoglalkozások keretében érték el. Ehhez a segédleteket maga az oktató állította össze.

A viták során kikristályosodott a 4. cél, nevezetesen a konferenciák és szakmai összejöveteleken felmerülő vitás kérdések tudatosítása a hallgatókban (pl. az on-line szolgáltatások díja, „árháborúk”, az adatbázisok értékesítői közötti egyéb versengés, a szabványosítás szükségessége, a szövetségi kormány e téren játszott szerepe).

Az OCLC-rendszer oktatása a következő célokat tűzte ki:

1. az automatizált könyvtári hálózatok történetének, céljának és jelenlegi helyzetének ismertetése;
2. on-line gyakorlatok révén a hallgatók megismertetése az OCLC 100-as terminállal és adatbázissal (módszerek: vita és on-line gyakorlat).

A MEDLINE-rendszer oktatása 4 célt tűzött maga elé:

1. az on-line keresési eljárásokban való jártasság megszerzése;
2. a keresési stratégiák megtervezése iránti készség fejlesztése;
3. MeSH (Medical Subjects Headings = Orvosi Tárgyszavak) megismertetése;
4. általános áttekintés a MEDLINE használatáról és hasznosságáról (módszerek: előadás, on-line gyakorlat, teszt).

Ez utóbbi anyagrésznél több probléma is felmerült, úm. a terminálok rendellenes üzemelése, a korlátozott időbeli hozzáférhetőség, valamint a hallgatók nem megfelelő felkészültsége.

A kurzust a hallgatók vissza-visszatérő kritikai megjegyzésekkel kísérték: túl nagy az osztály létszáma, a hands-on gyakorlatnál csökkenteni kellene a létszámot a maximálisan jó tapasztalatok megszerzése érdekében; túlságosan terjedelmes az olvasmányjegyzék, volumenét csökkenteni kellene az on-line gyakorlat javára. Néha másféle szervezést javasoltak, illetve még a LEXIS adatbázist szerették volna beiktatni a tanmenetbe. Összességében azonban hasznosnak ítélték a kurzust, és szükségesnek tartották a további kurzusok szervezését.

Értékelés és javaslatok. El kell ismerni, hogy az eredményesebb munka érdekében a jövőben vagy a résztvevők számát kellene csökkenteni, vagy a hallgatók rendelkezésére álló berendezések számát növelni. A kurzus tartalmilag sem mondható elég mélyszántónak, valószínűleg csak a felületesebb igényeket elégíthette ki. Volt olyan javaslat, mely szerint *mindhárom rendszert külön-külön kurzus keretében kellene oktatni*; továbbá, hogy elegendő lenne két rendszer megismertetése (itt persze problematikus lenne a választás!); sőt, hogy négy rendszer közül lehessen választani hármat. Javasolták a

kurzus teljesen más elveken épülő megszervezését is. *A kurzusra mindenképpen szükség van, valóságos igényt elégít ki még jelen formájában is.* Fontos, hogy a megvalósítás rugalmas módjai mellett a kurzusok átfogó célokat kövessenek.

/BELLARDO, T. – KENNEDY, G. – TREMOULET, G.: *On-line bibliographic system instruction = Journal of Education for Librarianship*, 1978. 1. sz. p. 21–23./

(Pröhle Éva)

Mediatron – oktató eszköz az on-line kereső rendszerek használatához

A Mediatron olyan sztereo-kazettás magnetofon alapú készülék, amely egyaránt alkalmas a képernyős terminálon megjelenített digitális jelek, az ezekhez fűzött magyarázatok (hanganyag), valamint diáképek megjelenítését vezérlő jelek rögzítésére. Célja az on-line keresés általános elvének és az egyes kereséseknek alkalmazható eljárásoknak, technikáknak a szemléltetése. Valódi kereséssel, azaz a felhasználó és a számítógép közötti párbeszéddel azonos sebességgel teszi lehetővé az eredeti on-line keresés képernyőn való visszajátzását, s ezzel egyidejűleg a kereséshez fűzött magyarázó megjegyzések lejátszását, valamint a szemléltető képanyag (pl. tezauszus egy oldala, utasításkészlet-jegyzék, terminál billentyűzete) képernyőre vetítését is.

A Mediatront a Londoni Egyetem Központi Információs Szolgálat (Central Information Service of the University of London) fejlesztette ki. Az 1974-ben létesített Központi Információs Szolgálat fő feladata az volt, hogy értékelje a mintegy hatvan, földrajzilag szétszórott oktatási intézményt egyesítő egyetem számára nyújtott számítógépes információs szolgáltatásokat. Ennek keretében nemcsak központi on-line bemutatókat tartottak, hanem hordozható terminálok segítségével az egyes intézményeknél „előben” is demonstrálták az on-line keresés hatékonyságát. Hamarosan kitűnt azonban, hogy

az egyes bemutatókon, bármennyire igyekeztek is a résztvevők számát 20 főre korlátozni, a nagy érdeklődés miatt mindig igen sokan jelentek meg, és így a távolabb ülők már csak nehezen vagy egyáltalán nem tudták elolvasni a képernyőn megjelenő karaktereket;

az élő bemutatók költségesek (gépidő, adatátvitel költsége);

a berendezések (terminál, nyomtató, modem stb.) szállítása körülményes, sokszor leküzdhetetlenek az üzembeállítási nehézségek (pl. inkompatibilis csatlakozó, zajhatás stb.);